

סיפור אהבה ארץ ישראל

מונודרמה מרגשת
מבוססת על סיפור
אמיתי

תוכניה

תיאטרון אורנה פורת לילדים ולנוער (ע"ר) | טלפון: 050-2904542 | www.porat-theater.co.il

סיפור ההצגה

ההצגה 'סיפור אהבה ארץ ישראלי' היא מונודרמה מרגשת המבוססת על סיפור חייה של פנינה גרי. ההצגה מתארת את סיפור אהבתם של מרגלית וארוסה עלי בן-צבי, לוחם פלמ"ח ובנם של יצחק ורחל ינאית בן-צבי, על רקע תקופה הסוערת, שלפני קום המדינה. אנו פוגשים את מרגלית כנערה צעירה ממשק נהלל, החולמת, מתאהבת, מחכה, נפרדת, ומתבגרת – כל זאת תוך כדי מאבק של חברה שלמה על זכותה להתקיים.

ההצגה שוזרת בין רגעים אינטימיים לבין מציאות לאומית מורכבת – ומעלה שאלות על אהבה, זיכרון, שכול, זהות אישית וחיים בצל תקווה לאומית.

יוצרי ההצגה

מחזה: פנינה גרי, בימוי: אלה ניקוליבסקי
מוזיקה: מיכאל כהן, עיצוב תפאורה ותלבושות: שי אהרון
אבזרים: נרקיס אלבה, תנועה: תות מולאור
עיצוב תאורה: אורי מורג, שחקנית: ענאל שדה

רקע היסטורי

סיפור אהבתם של מרגלית ועלי מתרחש בישראל בשנות ה-40 של המאה העשרים.

שנות ה-40 בארץ ישראל היו תקופה של בנייה, תקווה ומאבק. היישוב היהודי חי תחת שלטון המנדט הבריטי, והתמודד עם מגבלות על עלייה והתיישבות, אך המשיך לפתח קיבוצים, מושבים ועיירות חדשות. חיי היום-יום התנהלו סביב עבודת האדמה, חינוך עברי ותרבות עברית מתפתחת – עיתונות, תיאטרון ושירה שעסקו בזהות ובחלום המדינה שבדרך. צעירים וצעירות יצאו להכשרות, הצטרפו לגרעינים ולפלמ"ח, וראו בעצמם דור הבונה והלוחם של העם היהודי. לצד הקשיים והמחסור, שררה תחושת שליחות, אמונה ואופטימיות שישראל החדשה עומדת להיוולד. צעירים אלו זכו לכינוי דור הפלמ"ח ו-דור תש"ח.

תמונות מתוך אוסף ארכיון יד בן-צבי

נתונים על האוכלוסייה בישראל בשנות ה-40

גודל האוכלוסייה

כ-650,000 יהודים (מתוך כ-1.9 מיליון תושבים בארץ כולה)

בני נוער וצעירים

כ-50% מהאוכלוסייה היו מתחת לגיל 20; כ-80,000 צעירים בגילי 18-25

ביטחון ומאבק לאומי

הצעירים השתתפו בארגוני ההגנה, הפלמ"ח, האצ"ל והלח"י. כ-6,000-7,000 שירתו בפלמ"ח

התיישבות ובניין הארץ

במקביל לשירותם הביטחוני, הצעירים נטלו חלק בהקמת עשרות יישובים חדשים ברחבי הארץ – בעמק יזרעאל, בגליל, בשרון ובנגב

תמונות מתוך אוסף ארכיון יד בן-צבי

עלי ופנינה

עלי בן צבי

אליהו (עלי) בן-צבי נולד בשנת 1923 בירושלים, בנם של רחל ויצחק בן-צבי, לימים נשיאה השני של מדינת ישראל.

הוא גדל בסביבה ציונית וערכית, למד בגימנסיה הרצליה בתל אביב והצטרף לתנועת "המחנות העולים". לאחר סיום לימודיו הצטרף להכשרה בקיבוץ בית קשת, שם היה ממייסדי הקיבוץ ועסק בעבודה חקלאית ובהגנה על היישוב.

ב-1948, במהלך מלחמת העצמאות, נפל עלי בקרב ליד בית קשת, והוא בן עשרים וחמש בלבד.

דמותו של עלי הפכה לסמל של דור הלוחמים והבונים, הצעירים שהקדישו את חייהם למען הקמת המדינה.

בתמונה למעלה: עלי ופנינה בנהלל, 1947
בתמונה משמאל: עלי בן-צבי עם חבריו בבי"ס 'כדורי', 1947
מתוך אוסף פנינה גרי, ארכיון יד בן-צבי

פנינה גרי

(עליה מבוססת דמותה של מרגלית דרומי בהצגה)
פנינה גרי נולדה בשנת 1927 במושב נהלל להורים
חלוצים, מראשוני המתיישבים בעמק יזרעאל.
בילדותה הייתה חברה בתנועת נוער חלוצית, ולאחר
מכן יצאה להכשרה בקיבוץ חולתה.
לאחר מותו של עלי בן צבי בשנת 1948, יצאה עם משלחת
מורים למחנות העקורים בגרמניה, שם לימדה עברית
וסייעה לילדי השואה בדרכם לארץ ישראל.

גרי הייתה אשת תיאטרון מוערכת. למדה משחק
באוניברסיטה העברית ובסטודיו של לי שטרסברג בניו
יורק. היא ניהלה קריירה ארוכה – כשחקנית, במאית
ומורה למשחק – ושימשה גם כמנהלת האמנותית של
תיאטרון אורנה פורת לילדים ולנוער.

במהלך השנים זכתה בפרסים רבים על תרומתה
לתיאטרון הישראלי.

בתמונה: פנינה דרומי (לימים פנינה גרי) ובתיה בן-ברק (לימים אשתו של יצחק שלו ואמו של מאיר שלו) בשיט בירקון,
בביקור הראשון שלהן בתל-אביב, חג סוכות 1944

סיפור אהבה

פנינה דרומי בת ה 15 מתאהבת אנושות בפלמ"חניק
יפה בלורית ותואר בן 19 בשם עלי בן צבי במשך ארבע
שנים היא מתאוה אליו אבל לא מצליחה לרקום איתו
את הזוגיות שהיא רוצה. אבל אז הרומן מתחיל לפרוח.

פנינה גרי נזכרת:

"פגשתי את עלי במקרה, באוטובוס שנסע מהעמק
לירושלים, השנה הייתה 1942, הייתי בת 15 בערך...
זאת הייתה 'אהבה ממבט ראשון'..."
עברו כמה שנים, והם נפגשו שוב – בבית קשת, בחופשת
פסח 1947. הפעם זו הייתה אהבה ממבט שני. בין לבין,
עלי סיים את לימודיו בכדור, הצטרף לפלמ"ח, והיה
בין מייסדי קיבוץ בית קשת. הקשר ביניהם התנהל
במכתבים – עדינים, חושפניים, ועמוקים.

עלי כותב להוריו, ספטמבר 1944:
"אמא ואבא יקרים! אחרתי בכתיבת המכתב, הפעם
באמת מחוסר 10 דקות פנויות לשם כך. בנוסף לזה
שאני המוכתר, אני גם מרכז ענף הפלחה, חבר בכמה
ועדות והשבוע גם מחליף בסידור עבודה. כתובתי
מעתה: קבוצת בית-קשת, כדור, דואר עפולה."

עלי כותב לפנינה, נובמבר 1947:
"פנינה יקירתי, אילו היה לי כישרון ספרותי, הייתי יכול לכתוב ספר שלם על עבודתנו השבוע: איך זרענו 400 דונם חיטה כשגשם מאיים על הראש. לחם כבר לא יחסר לנו השנה. בשל המצב הביטחוני המתוח בוטלו כל החופשות והנסיעות הפרטיות... את מכתבך-יומנך סיימתי עתה בפעם החמישית ויותר. בקיצור, אין לי מילים לתאר רגשות אלה, אך בעצם אין בזה גם צורך, כי הן מבשרך תחזים. ושלוס יקירתי, מעמי האוהבך."

ינואר 1948:
"פנינה יקירתי, חיכיתי שעות בעפולה לאוטו משוריין: זוהי הוראה חדשה בגלל המוקשים והכנופיות המשוטטות בדרכים. המצב במשק קשה. רב החברים עסוקים בשמירה ואין מספיק אנשים לעבודה שוטפת. אם לא נקבל תגבורת באנשים ונשק, מצבנו יהיה רע מאוד. השבוע אני שומר בלילה. תארי לך איזה 'תענוג' זה בלילות סופה וגשם. אולם כפלח אני מקבל את הייסורים באהבה. בקיבוץ כולם רוצים לבוא לחתונה. הבעיה היא - מי יישאר לשמור?"

ההכנות לחתונה היו בעיצומן, אך המצב בארץ הידרדר במהירות. במרץ 1948 נפל עלי בקרב.

ימים לאחר מכן קיבלה פנינה מכתב מאמו, רחל ינאית: "מרגלית יקרה, באווירת ביתנו, כמו ליד הקבר, יגון וצער עד כלות הנשמה. לו זכיתי אני לנפול במקום עמי... לו זכיתי לראותכם יחד באושר... מתאבלת אני שבעתיים על כך ולא יכולה להתנחם. ואת, יקרה, את זקוקה לעידוד נפשי עמוק. החיים יעשו את שלהם, הזמן יעזור לך. ואני עד סוף ימי אשמור על הקשר הנפשי איתך, בכל התנאים ובכל מצב חדש בחייך. היי שלום יקרה וכתבי לי. שלך באהבה, אמא של עלי."

סיפור אהבתם של פנינה ועלי אינו רק סיפור פרטי, הוא תמצית התקופה: אהבה גדולה שחיה בצל מלחמה, תקווה שהתנגשה במציאות, וניסיון נואש להיאחז ברגש כשהעתיד קורס סביב.

בתמונה: עלי בן-צבי וארוסתו פנינה לבית דרומי מתוך אוסף פנינה גרי, ארכיון יד בן-צבי

גלגולו של הסיפור מהחיים למחזה, לספר ולסרט

לאחר שנים רבות של שתיקה, החליטה פנינה בגיל 80 לספר את סיפור אהבתה לעלי בן-צבי. היא כתבה מונודרמה אינטימית בשם "סיפור אהבה ארץ ישראלי", שהועלתה לראשונה על ידי השחקנית עדי בילסקי וזכתה לתשבחות רבות. ההצגה רצה בישראל ובעולם, נגעה בקהל מגוון – בני נוער, ניצולי שואה, אנשי צבא, מורים וחיילים.

בעקבות ההצגה נכתב גם ספר, שבו שילבה גרי עדויות נוספות, פרטים ביוגרפיים וציטוטים מהמכתבים המקוריים. בהמשך עובד הסיפור לסרט קולנוע בבימוי דן וולמן, שהציג את העלילה בדרכו הרגישה והאישית. העלילה המחודשת של ההצגה בתיאטרון אורנה פורת, עם שחקנית חדשה, מביאה את הסיפור מחדש לדור הצעיר. זו אינה רק יצירה על העבר – זו יצירה חיה, נוגעת, אוניברסלית, על אהבה ואובדן, זיכרון והתבגרות.

פנינה גרי בחרה לספר את סיפורה באמצעות מונודרמה – הצגת יחיד אינטימית, שבה קול אחד נושא סיפור שלם. זו הייתה בחירה אמנותית מודעת: לא להציג את הסיפור כסיפור ביוגרפי יבש, אלא כחווייה רגשית עמוקה שנמסרת בגוף ראשון. עבור פנינה, הבמה הפכה לכלי זיכרון, לאמצעי ביטוי, לדרך להתחבר לדור הצעיר. בראיונות רבים ביטאה פנינה את האומץ שנדרש ממנה לחשוף את הסיפור אישי, את הקושי לחיות עם כאב שאינו מרפה, ואת האמונה בכוחה של אמנות לגעת באמת הפנימית ולהעביר אותה הלאה.

"אף פעם לא חשבתי לספר ברבים על האסון הפרטי שלי... רק אחרי גיל 80 הבנתי, זה סיפור של דור שלם."

"אנחנו, בניהם של אנשי העלייה השנייה והשלישית, התאפקנו. היינו צריכים להיות חזקים כמו ההורים שלנו. פעם אנשים לא דיברו. רק שתקו, שתקו, שתקו."

"כתבתי מונודרמה כי רק ככה יכולתי לספר. דרך תיאטרון, לא כתיבוד יבש, אלא כחווייה שאפשר להרגיש."

"אני נושאת תפילה שיגמרו המלחמות, ושלא יהיו עוד נשים שיצטרכו לעבור את הכאב הזה."

אלה ניקולינסקי הנמאית כותנת:

האתגר הגדול ביותר מבחינתי היה לגשר בין העבר להווה ולהנגיש את הסיפור לבני ובנות הנוער של היום. בכל זאת, השנים ההן, של לפני קום המדינה, היו תמימות יותר, ואת המכתבים, ההורה והשפה הגבוהה החליפו הטכנולוגיה המתקדמת, הרשתות החברתיות ועולם ערכים שונה לחלוטין. הנוער של אז עסק בלהקים מדינה, ואילו הנוער של היום נולד לתוכה – מתקדמת, מורכבת, טכנולוגית. ובכל זאת, חוט חזק ומדמם מקשר בין התקופות. המלחמה העקובה מדם וארוכת השנים בינינו לבין שכנינו והאבידות הקשות בנפש. כך מצאתי את עצמי עובדות על החומר "הישן" הזה, ונתקלת ברגעים ומשפטים שנשמע כאילו נאמרו בחדשות שלנו, רק אתמול.

בהצגת יחיד, מרובת דמויות ומצבים, הבחירה החשובה ביותר היא השחקנית, שסוחבת על כתפיה את הסיפור כולו מהתחלה ועד סופו. מהרגע שיפעת המנהלת האמנותית, מירב גרי, בתה של פנינה, ואני פגשנו בענאל, לא היה לנו ספק שהיא הבחירה הנכונה. בעדינות, אינטליגנטיות, הומור וכישרון רב, היא שבתה אותנו והצליחה להפיח בטקסט של פנינה קסם וייחוד.

שאפנו ליצור עולם חדש, ובו זמנית לשמר את התמימות
המהדהדת של ההפקה המקורית.
יחד עם שי אהרון מעצב התפאורה והתלבושת, שאפנו
ליצור עולם חדש, ובו זמנית לשמר את התמימות
המהדהדת של ההפקה המקורית. נשענו על המינימליזם
של הספסל האחד, שהיה חשוב מאוד לפנינה, ועטפנו
אותו בפיסות זיכרון נוספות כמו העץ והרדיו שחוזרים
על עצמם בסיפור, על מנת לתת ניחוח ויזואלי יותר
לתקופה ההיא.

מיכאל כהן, יוצר היפ הופ והמוזיקאי של ההצגה, שהוא
גם הנכד של פנינה, שזר את עולמות ה"סאמפל" לפסקול
ארץ ישראל ויצר שפה שמחברת בין העולמות של אז
והיום.

מאז ועד היום..

סיפור אהבתם של מרגלית ועלי מתרחש בארץ ישראל של שנות הארבעים, אך הוא פונה גם לדור הצעיר של היום, תלמידים, חיילים, אזרחים צעירים ומבוגרים כאחד.

ההתמודדות עם בחירות אישיות בצל מציאות לאומית סוערת, המתח בין אהבה לשליחות, והשאלות של זהות ושייכות – כל אלה מהדהדים גם היום. ההצגה מעוררת מחשבה על מקומו של היחיד בתוך סיפור גדול ממנו, על הערכים שאנו בוחרים לשאת, ועל המחיר של החיים ושל האובדן.

באמצעות יצירה תיאטרונית פשוטה אך נוגעת, מצליחה פנינה גרי לחבר את עברה של המדינה אל ההווה של הדור הבא, ומזמינה כל אחד לחשוב על הסיפור האישי שלו בתוך סיפור רחב יותר.